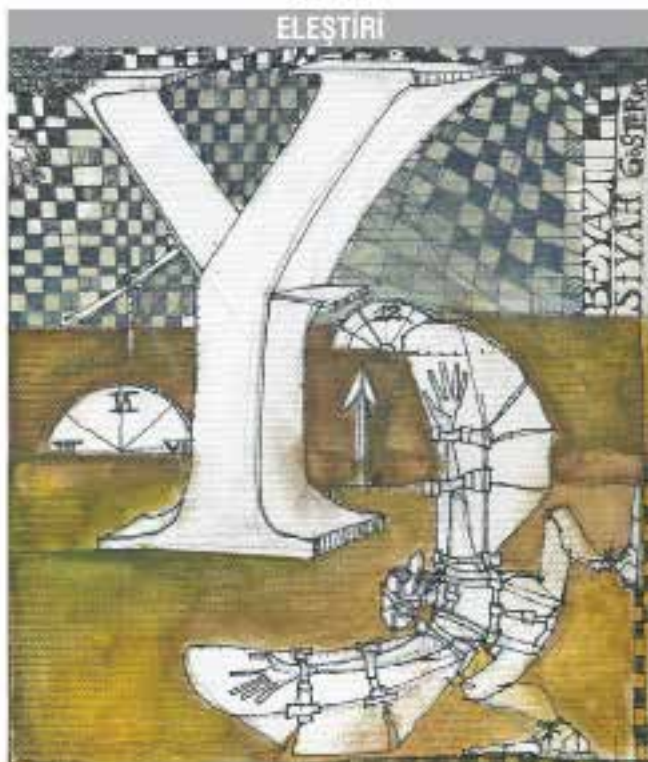

SEMIH GÜMÜŞ

ELEŞTİRİNİN
SİS ÇANI

♥
CAN

ELEŞTİRİ

Semih Gümüş
ELEşTİRİNİN
SİS ÇANI
ELEşTİRİNİN SAATI
2005-2006

© Can Sanat Yayınları A.Ş. 2008

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2008

2. basım: Ocak 2017, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 500 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Faruk Duman

Kapak tasarımı: Erkal Yavi

Kapak düzeni: Semih Özcan

Kapak resmi: Mehmet Ulusel,

18 x 24 cm, tuval üstüne karışık teknik, ayrıntı

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Davutpaşa Cad. Emintaş Kazım Dinçol San. Sit. No: 81/25-26

Topkapı-İstanbul

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-0884-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750708848

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

Semih Gümüş
ELEşTİRİNİN
SİS ÇANI
ELEşTİRİNİN SAATI
2005-2006

ELEşTİRİ

CAN YAYINLARI

SEMİH GÜMÜŞ'ÜN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
ÖTEKİ KİTAPLARI

- KARA ANLATI YAZARI: VÜS'AT O. BENER / *eleştiri*
BAŞKALDIRI VE ROMAN / *eleştiri*
ÖYKÜNÜN BAHÇESİ / *eleştiri*
YAZARIN YALNIZLIK BURCU / *deneme*
MODERNİZM VE POSTMODERNİZM / *eleştiri*
ÖYKÜNÜN KEDİ GÖZÜ / *eleştiri*
ROMAN KİTABI / *eleştiri*
YAZININ SARKACI ROMAN / *eleştiri*
ÇÖZÜMLEYİCİ ELEŞTİRİ / *eleştiri*
YAZININ VE TARİHİN BİLİNCİ / *eleştiri*
EDEBİYAT VE YENİ ZAMANLARIN KÜLTÜRÜ / *eleştiri*
ROMANIN ŞİMDİKİ ZAMANI / *eleştiri*
BELKİ SONRA BAŞKA ŞEYLER DE KONUŞURUZ / *roman*

Semih Gümüş, İSEMİH GÜMÜŞ, 1956'da Ankara'da doğdu. 1971'de Ankara Fen Lisesi'ne girdi, 1981'de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. İlk yazısı aynı yıl *Yazko Edebiyat* dergisinde yayımlandı. 1981-1985 yılları arasında *Yarın* dergisinin, 1995-2005 yılları arasında *Adam Öykü* dergisinin genel yayın yönetmenliğini yaptı. 2006 Aralık ayında *Notos* dergisini çıkardı ve şimdilerde bu derginin genel yayın yönetmenliğini yürütüyor. Kendine özgü çözümleyici bir eleştiri anlayışına sahip olan Semih Gümüş'ün 1991'de *Roman Kitabı*, 1994'te *Kara Anlatı Yazarı, Karşılıksız Yazılar, Yazının ve Tarihin Bilinci*, 1996'da Cevdet Kudret Eleştiri Ödülü'nü de alan *Başkaldırı ve Roman*, 1999'da *Öykünün Bahçesi*, 2002'de *Puslu Ada*, 2003'te *Yazının Sarkacı Roman*, 2005'te *Yazarın Yalnızlık Burcu*, 2007'de *Eleştirinin Sis Çanı*, 2010'da *Modernizm ve Postmodernizm ile Öykünün Kedi Gözü*, 2011'de *Roman Kitabı ve Yazının Sarkacı Roman*, 2012'de *Çözümleyici Eleştiri ve Yazar Olabilir miyim?*, 2013'te *Edebiyat ve Yeni Zamanların Kültürü*, 2014'te *Romanın Şimdiki Zamanı ve Okumak ve Yazmak* adlı kitapları yayımlandı.

Hrant Dink'in güzel anısına

Georg Simmel *Ruhluluk*'tan:

“Bir davette Yunan şairinin şu cümlesi söylendi:
'En iyisi hiç doğmamış olmak.' Bunun üzerine
bir Berlinli şöyle dedi: 'Ama ne kadar az insana
nasip olur bu!'”

Ben her zaman Berlinlinin yerinde olmayı seçtim.

İÇİNDEKİLER

Eleştiriyle Yaşamak (Önsöz) 13

2005

Genç Yazarlar Nasıl Başlıyor? 21

Edebiyatımızda Anne İmgesi 27

Gracq ya da Bilinmeyenin Gizi ve Gerçekliği..... 32

Edebiyatımızda Geleceğin Yazarları..... 36

Geleceğin Öykücüleri 42

Şiirin Bilge Sözü 45

Görünür Kaza, Editörlük *Sanaatı*... 49

Öteki Soruşturmalar / Borges Metaforu 51

Roman ve Gerçek Etkisi..... 55

Klasîğimiz, Márquez..... 57

Yazar-insan 63

“Müstehcen Neşriyat”ın Mucizeleri 66

Elde Kitap, Tadı Öyküde... 71

Hans Peter Kraus’un Otobiyografisi:

Bir Nâdir Kitap Destanı 75

Orhan Pamuk Ne Yaptı? 81

Oğulsuz: Patricio’nun Öyküsü..... 85

Bir Yıldan Öbürüne Köprü Kurmak Kolay Değil 88

Sonrası Kime Kalır? 92

2006

Edebiyata Edebiyatın İçinden Bakmak..... 99

Edebiyatın Unuttuğu Eleştirmen 102

Ne, Niçin Öne Çıkıyor?	105
Yazarın Bağımlılığı	110
<i>Roman'tik Bir Yolculuk / Gözden Uzak Eleştiri</i>	113
Edebiyatımız İçin Bir Gelecek Tasarımı	116
<i>Göstergeler: Tahsin Yücel'i Okudunuz mu?</i>	122
Aşırı Övgü ve Eleştiri.....	127
Erdal Ağbi'li Zamanlar	133
Truman Capote ve Amerikan Öykücülüğü	137
Siyasî ve Edebî Portreler: “İnsan âlemde hayâl ettiği müddetçe yaşar”	139
Andrés Fava Kimdir?	144
Abdülhak Şinasi Hisar: Geçmiş Zaman Yazarı	150
Reha, “Gönül Şakası”	155
<i>Satırlar Arasında Aylaklık:</i>	
Yaratıcı Eleştirinin Okunabilirliği.....	157
Yeni Zaman Kültürünün Ayırdığı Dünyalar	162
<i>Sonsuz Düşünce: Felsefe Işığında</i>	
Kavramlar ve Gerçekler.....	167
Yayıncılık: Bir Adım İleri Bir Adım Geri	172
Edebiyat Yıllığı 2006.....	178
Eleştiri Çaresizse.....	183
Fakir Baykurt'un Önemi	188
Orhan Pamuk Neyi Açığa Çıkardı?	193
Türkçenin Dili Olsa	199
Doğan Hızlan: Bütüncül Bir Kültür Adamı	204
<i>Anna Karenina: Tolstoy'un En Büyük Romanı</i>	208
Notlar	215
Dizin	219

Eleştiriyle Yaşamak (Önsöz)

Eleştiriyi yalnızca öteki yazarların kitapları üstüne yazılmış yazı sanmak, o eleştirilerin yazarının acıya dayanıklı olduğunu düşündürür. Kendinin olmayan kitapları okuma zorunluğuyla bir başına bırakmak yetmez, kendinden hiç söz etmemesi de beklenir. Eleştiri yazarının da özgün düşünceleri olabileceği, yazdıkları, yazıp ortaya çıkarmadıkları, ölçüleri, değerleri kendinden başka kaç yazarı ilgilendirir? Gücünü yaratıcı düşünceden almayan eleştirinin anlamı olmaz, ama yaratıcı yazı da eleştirinin vazgeçilmez diline dönüşmüş durumda.

Eleştiri, bir elindeki feneri tuttuğu yazarlarla, romanlarla, öykülerle iç içe yaşarken, yaşadığı zamanı anlamak isteyenleri bir de başkasının gözüyle bakmaya çağırır. Sözelimi Hasan Ali Toptaş'ı yaşadığımız yılların dışında bir yaratıcı olarak gördüğüm sırada, onu okunmaya değmez bulanlar da vardı. Demek aynı yazarla ilgili birbiriyle uzlaşması olanaksız yorumlar olabiliyor. Bütün yorumların doğru olduğu savının geçerli olduğunu sanmıyorum. Zaman, sanırım eleştiriyle uğraşanları da ikiye ayırdı. Yazarı ve yapıtı topun ağzında gören eski eleştiri bugün ne yaşıyor, ne de aslına bakılırsa, yaşadığı kadarıyla edebiyatımızı anlıyor.

Sözgelimi Barış Bıçakçı ya da Ayhan Geçgin'in edebiyatımızın son yıllarında sahip olduğu en önemli yeni yazarlar arasında bulunduğu savına gönül indirmeyenlerin demek başka yazarları vardır ve onları iyi okumaktadırlar. Aslında sorun da bu: Roman ya da öykü yazarı da öteki yazarları okuyup değerlendirebilir ki, bunun olabildiğince geniş bir yazar çoğunluğunu kapsayan bir dalga olarak ilerlemesi, edebiyatımızı bugün bulunduğu eteklerden yukarı çıkarır.

Ben okuyamadım, denenler arasında Ayhan Geçgin'in *Kenarda* romanı da varsa ya da Barış Bıçakçı'nın yazınsal dünyasındaki yalınlığı üstüne kendi görüntülerini örtmeye çalışanlar çıkıyorsa, araya bir duvar çekilmiş sayılır. *Kenarda* orada durur ya da Sema Kaygusuz'un *Yere Düşen Dualar* romanı şaşırtıcı geldiği için mi dilsiz gibi davranır çoğunluk? Değilse, Ayhan Geçgin'in *Gençlik Düşü* ya da Hüseyin Kıran'ın *Resul* romanlarıyla mı ilgilenmişlerdir? Murat Yalçın'ın *Şen Saat* kitabındaki öyküler kendiliğinden yatkın olmadığımız türdeyse, onlardan uzak mı durmalıyız? Sorular çoğaldıkça eleştiriden uzaklaşıyorsak, yoksulluğumuz nicedir...

Geçen iki yılda yayımlanan roman sayısının birdenbire tırmanması karşısında hayıflanıp daha az ve iyi roman yazılmasını isteme tuhaflığı yerine, *Yere Düşen Dualar*, *Uykuların Doğusu*, *Kenarda*, *Resul*, *Gençlik Düşü* gibi romanları iyi okuyup değerlendirmekle yetinebilir eleştiri. Bu romanların birinin belki birçok romanın yerine geçebileceğini düşünürüm ki, bu da eleştiride öznel bir duruştan gelir.

Bir zamanlar, "Niçin yeni yayımlanan romanlar üstüne pek yazmıyorsun?" denirdi. Niçin öyle yaptığını biliyorum, ama bu soru sorulduğuna göre, anlatsam da anlaşılmayacaktı.

Eleştiriyi, yeni yayımlandığı için ilgi bekleyen romanların peşindeki kelebek avı olarak görenlerin,

bir romanı altı ay sonra değerlendirmeye başlayan yazarı anlamaları olanaksızlaşıyor. Bunun yerine, yenilerin peşindeki izciler çıkıyor öne ve onlar, “İşte böyle olmalı,” denerek örnek gösteriliyor. Ya da kimliğini aykırı duruşundan alan şair, tam karşısında duranın yazdığı kitaplara övgüler yazarken sanki yok oluyor. Bu resmi ilişkiler ve karşılıklı sevgiler içinde neler yaşandığını kurcalamakla görevli değiliz neyseki.

Eleştiri duyurgalarını yeni bir romanın ya da öykünün deri altına geçiren sezgi, duyarlık ve bunları besleyen yaratıcı bilgi: Eleştiriye böyle yaşayanlar için başkalarının beklentisi anlamsızlaşır. Orada yalnızca metin ile yazar vardır, karşı karşıya, eleştiri yazarını da dışardan çekip içine alan yazı...

Julien Gracq'ın *Sirte Kıyısı*'nı okurken düştüğünüz kuyudan çıkmak için önce kuyunun üstünüze attığı karanlığa alışmanız, tutunacak yerleri seçmeye başlamanız, sonra sabırla ışığa tırmanmanız gerekir. Arada genç bir yazarın ilk kitabı gelirse, ona da aynı saygıyı göstererek. Çünkü bu tür eleştirinin konusu eski ya da yeni ya da genç ya da yaşlı değil, eskimeyen metindir.

Demek eskijen, tökezleyen metinlere sıra pek gelmez. Bu arada şu sorulur: Niçin beğendiğiniz kitaplar üstüne yazıyorsunuz –da beğenmediklerinizi eleştiriyorsunuz?

Sorunun bir anlamı var, yadsımıyorum. Kitap tanıtımı yapanların karşısına bu ikilem daha sıklıkla gelir, ama eleştiriye kitaplardan bağımsız, yazarın yazmakla sınırlı, dışa açık olması gerekmeyen, tersine, içe daha dönük bir uğraş olarak alan eleştirmenin seçimi tamamıyla öznel ve o öznelde içinde de kendine yakınlık duyduğu kitapları seçmesi doğaldır. Çünkü bu eleştirmenin yazdıkları kitaplar için değil, kendi eleştiri anlayışının yapıtaşları içindir. Dolayısıyla olumsuz olandan çok, bir yapıyı kurmaya yarayan nitelikli örnekler daha

değerlidir onun için.

Yazınsal yazı, biçimi ve diliyle aslında sınırsız olanaklar barındırır. Bugünkü edebiyatımızda bu olanakların ancak kısıtlı değerlendirilmesinin nedeni olmalı. Belki sabırsızlıktır bir nedeni; art arda yeni kitaplar yayımlamaya çalışmak, dolayısıyla daha özgün, derinliği daha dipte arayan, kendinden önce sayısız kere yazılmış olanları yazmamaya özen gösteren tutum içinde olmak için, sabırlı olmak gerekir. Oysa dışarda onu çağırın çekim alanları var; gençlik kıpırları içindeyken adından söz ettirmek, belki ünlü olma şansını yakalamak...

Bu yüzden Sait Faik gibi yazarların yanında Orhan Kemal gibi yazarlar dururken, öte yanda Bilge Karasu, Orhan Pamuk gibi olma eğilimi çoğalır. Kendi gibi olmanın güçlüklerini aşanların sayısı elbette az. Gene de yılda üç yüz elli roman yayımlanıyor ya da genç öykücülerin yazdıkları birbirine benziyor diye hayıflanmak yerine, tartışmaktır doğru olan. Yoksa kendi eleştirisini yaratma gücünü çeken kuşaklar, ayrılmak yerine tesbihböceği gibi davranır. İkinci Yeni'yi, 1960'larda ve 1970'lerde yazılan şiiri ve şairleri ve 1950'lerden sonra öykücülüğümüzün yaptığı üç atılımı düşünelim: Adamakıllı kapsamlı eleştirilerle var olmuş, değişmiştir o dönemlerin edebiyatı. 1980'den sonra eleştiri büsbütün kendi içine kapandıysa, bundan edebiyatımız kazanmadı.

Artık üstünde bile durulmadığı için sözü edilme-
yen “eleştiri yokluğu” tartışmasının bir ucunda, var olan eleştirinin yarattığı umutsuzluğun payı da vardır ve buna hak verilebilir: Eleştiriye bir anlama ve çözümleme etkinliği olarak görenler, kendi yapıtlarının derinlikli yorumlarını istemişlerdir. Ne ki, öteki uçta, yaratıcı yazarların eleştiriden uzaklığı var: Eleştiriye kendi yapıtları için nöbette duran bir etkinlik olarak görme alışkanlığından kurtulamadılar.

Eleştirinin adını *çözümleyici eleştiri* koymamın nedeni başlangıçta bunları düşünmüş olmamdı. Çözümleyici eleştiri yargılamaya gönül indirmek yerine, metin içinden tek tek seçtiği ilk anlamların başka anlamları olup olmadığını araştırır, okura bir yapıtı görüp anlamının yollarını gösterir. Kendini okutmanın eleştiriye yaratıcı bir yazı olarak almaktan başka bir yolu olmadığı da orada görülür. Öyle ki, bir romancının, öykücünün ulaştığı düzeyde yaratıcılık düzeyine ulaşmayan eleştiri, eleştirinin saatini kurma becerisini taşıyamaz.

Kundera, “Hayat kısa, okuma uzundur,” der. Eleştiri kendi ömrünü de uzatıyorsa, yaratıcı yazıyla aynı düzeyde bulunmayı başarmıştır. Öte yandan, eleştirinin ömrünü uzatan edebiyat yapıtının da demek ki ömrü uzamaktadır. Bu ilişki içinde artık yaratıcı yazarın kendisine gereksinim kalmaz. Eleştiri, demek ki okuma ve okur ile yapıt arasındaki ilişki, hayatın doğal bir parçası olarak birbirleriyle alışveriş içinde yaşarken, yaratıcı yazar kendi adasında yazmayı sürdürmektedir.

Eleştiri yazıları yazarken dışardan gelen bir baskı duymadığımı söylersem, durumumu tam açıklayamam. Yazılanlar üstüne olumlu yargılar vermeme bekleyenler yanında, olumsuz yargılara karşı silahlarını konuşturmak isteyen tuhaf insanlar da var. Karanlık olanları bile. O arada, yanlış yargılar yüzünden düşülen pişmanlıklarla pek yüz yüze gelmedim, ama sözcülimi, bir başlık altında ya da bir döneme ilişkin değerlendirmelerde unuttuklarım olabilir. Olmuşsa, edebiyatı güncel oluşumu içinde izleme alışkanlığım olmadığındandır. Kaldı ki kalıcı olan her zaman günceldir. Eleştirinin kalıcı olanıysa, önce sivil olmak zorundadır.

Kasım 2007

2005

Genç Yazarlar Nasıl Başlıyor?

Daha yaşken eğilmesi beklenen genç yazarın karşısında dik duruşlu eleştirmen tavrı geride kaldı, ama en yapıcı tutumlar bile hizaya çekme içgüdüleriyle davranabilir, genç yazarlar üstüne konuşmanın görece kolaylığı eleştiriyi sağırlaştırabilir. Hiç değilse kendi doğrularıyla yerlerini almış yazar ya da eleştirmenlerin kaçı önlerine gelen genç yazarı kendileriyle eşit konumda görüyor? Tanıdıklarım arasında bu doğrunun en içtenlikli örneği Memet Fuat'tı; Melih Cevdet'e nasıl davranıyorduyorsa, ilk kez karşısına gelen küçük İskender'i de aynı saygıyla karşılardı. Sevgisinde de, öfkesinde de genç yaşlı ayrımı yapmazdı.

İki genç yazarın ilk kitaplarını okuma süreci boyunca bu düşünce gelgitleri arasında kaldım. Ahmet Büke (1970) ve ilk öykü kitabı *İzmir Postası'nın Adamları* ile Betül Akdoğan (1986) ve ilk kitabı *Sonra Bana Kuş Dediler*'i bir arada düşünürken aslında birbirleriyle ilintisi zayıf iki yazarın kitaplarından söz ettiğimi biliyorum.

Betül Akdoğan on sekiz yaşında, bir uzun öykü yazdıktan sonra, belki de orta yaşlarını süren yazarların kapısından içeri girmek isteyip de başaramadığı bir yayınevinde ilk kitabını yayımladı. On sekiz yaşında, ilk kitabını yayımlamak için bile çok genç bir yazarın,

taşradan gönderdiği kitap yayıncı için yeterince ilgi çekicidir. Burada yayınevi gencecik bir yazarı yürek- lendirmek isterken, bu sıradışı duruma okurun ilgisini de çekmek istemiştir.

İlk kitabını yayımladığı için genç yazar olarak görmemizde sakınca olmayan Ahmet Büke'nin böyle bir şansı olmadı. Sonunda Ahmet Büke'nin bulundu- ğu yerle Betül Akdoğan'ın geldiği yer arasında büyük bir farklılık da var. Çok sayıdaki genç öykücü arasın- da, Son zamanlarda iyi bir öykücü var mı? sorusuna ilk verdiğim ad Ahmet Büke. *İzmir Postası'nın Adam- ları* da 2004'ün önemli birkaç öykü kitabından biri.

Ahmet Büke'nin bir ilk kitaba sığdırılması hiç de kolay olmayan öykü dünyası sabırla yaratılmış bir biri- kimin sonucu olmalı. Kitabındaki on beş öykünün her birinde az rastlanır çeşitlilikte yaşantılar ve kişilikler var. Çok düşünüp az yazarak taçlandırılacak sabır, İzmir Postası'nın Adamları gibi bir kitaba dönüşecek- se, niçin beklenmesin.

Ahmet Büke'nin öykü dili ve biçiminin öykücülü- ğümüzün geleneksel çizgisine yakın durduğu, ama geleneksel, verilmiş biçimlerden de kendini ayırdığı söylenebilir. Okuma sırasında, Bu yazarın güçlü göz- lemleri, ayrıntıları seçme yetisi, süzölmüş bir duyarlığı var, diye düşündürüyor. Ahmet Büke'nin anlattıklarını ben anlatamazdım, diye de düşündüm. Yaratıcılıkla değil, yaşantıyla ilgisi var bunun. Daha çok yaşadığın- dan değil, hayatı görme biçiminin farklılığından.

Bir öykü ne anlatır, sorusuna Ahmet Büke'nin öyküleriyle verdiği etkili karşılıklar okuru hemen kav- rarken biçimle ilgili kaygılar ikincil kalıyor. Biçimleri bakımından zayıf öyküler mi, elbette değil; ama bir tümcenin daha iyi yazılabileceği, birbirini üreten anlamların daha sıkı dokunabileceği, sözcük seçiminde daha titiz olunabileceği görülüyor. Sözelimi bu neden- ler yüzünden "Hafta Sonu Şeyleri; Rakı ve Uskumru"-

nun, kitabına pamuk ipliğiyle bağlandığını da görebilirdi.

Öte yandan, kaygıları, paylaşma duygusu bu denli güçlü bir öykücü ilk kitabında bütün barutunu tüketmeyi de düşünmez. Gene de bu aşamada genç yazarı bekleyen tuzaklar vardır. Sözelimi, artık başka türlü öyküler yazmaya özenabilir. Orada ilk tökezleme başlar. Çünkü bir öykü anlayışından ötekine geçmek, sanıldığı kadar kolay değildir. İlk kitaba harcanan emek ve zaman, ikinci kitap için bulunamaz. Dolayısıyla aldatıcı özenilerin tuzağında, ilk kitaptan zayıf öyküler yazılmaya başlanır ki, bu sokaktan denize çıkılmaz. Neyse ki Ahmet Büke kendi anlayışında, en azından onu tam tüketene kadar kararlılık gösteriyor.

İzmir Postası'nın Adamları'ndaki öykülerin birini öbüründen ayırmak kolay değil. Aynı zaman aralığında, yoğunluğunda yazıldıkları belli. Yer yer etkileyici durum ve kişilik betimlemelerinden, sözelimi "Foto Nuri'nin Resimli Hatıratı"nda Clark Fehim'i, Terzi Tahir'i okurken etkilenmemek olanaksız. Kitabın en uzun öyküsü "Yüz Elli İkilikler" gerçekten de uzun bir hikâyeyi anlatır. Ellili yılları, 27 Mayıs'ı, yetmişleri, İzmirli olmayı, anlatıcıyla öykünün kahramanı Faruk'un bütün bu yıllar içinde yaşadıklarını, öyküyü bir an önce okuyup bitirme isteğini uyandırarak anlatan "Yüz Elli İkilikler", kitabı bir zırh gibi sarıyor. Onun yanında "Kara Erik Yazı", "İzmir Postası'nın Adamları", "Hisaraltı Teşkilatı" gibi ağırlığını hissettiren öyküler ve küçük bir oğlanın demirci Zanos Usta'nın yanına çırak olarak verilmesini anlatan "Çırak Aranıyor..." gibi duygusal bir öykü de var.

Öykülerin kendi yaşadıkları hayatları kendileri belirlemeye çalışan insanları hep yalnız kalpleri, kanda kırık kimlikleri ayakta tutmaya çalışıyor. Kendileri için yaşanması görmedikleri hayatları başkaları için yaşarken, bedelini de ödüyorlar. Bilinen anlayışlara

yakın görünüp tamamıyla başkalarının görmediği hayatı açığa çıkararak öyküler bunlar.

Ahmet Buke'nin belki kusursuz olmayan, ama konuşma diliyle, bazen argoyla alışveriş içinde, zengin bir dili var. Sözelimi "Haftasına Feriye sır oldu" ya da "Fethi yemin aldı ağzımdan" diye anlatır; "Şap memelerinden öpüverdim. Mis koktu iç pilavı gibi" ya da "İskeleyle kadar topukladım. Paslı korkuluklar çıktı karşıma. Ne zamandır açılmayan turnikeler. Hopladım üzerlerinden" diye de. "Alacağım ulan bu kızı. Kaburga dolmasından ziyade midye yapıyor," tümcesi de, çok yerine ziyade sözcüğündeki inceliği düşünerek okunmalı.

Gelgelelim, pek çok eski yeni yazarımızın bile kullanılmaktan erinmediği "diğer" sözcüğünü Ahmet Buke'nin de, Betül Akdoğan'ın da düşünmeden kullanmaları irkiltici. Yerine "öbür, öteki, beriki" gibi güzel sözcükler varken, o itici diğer sözcüğünün terk edilmesi gerektiğini nasıl anlatmalı! Bir de yanlış ve yersiz edilgin kullanımı var. Örnekse, "... kimseyi tanımadığım bu şehirde tek şansım, denildiği gibi bana ulaşılmasıydı," ya da "Şu Faruk denilen adam..." tümcelerindeki denilen sözcüğünün doğru biçimi, dendiği ve denen olmalıdır.

Neredeyse gençlikten çıkmak üzereyken ilk kitabını yayımladığı için gençliğinden kuşku duymamamız gereken Ahmet Buke, geçen yılın en önemli birkaç öykü kitabından birinin yazarı, derssem, bir sav öne sürmüş oluyorum elbette, yitirmekten korkmadan...

Betül Akdoğan'ı Ahmet Buke ile karşılaştırmak olanaksız. *Sonra Bana Kuş Dediler* gencecik bir yazar adayının yazma tutkusunun ürünü. Önemli bir edebiyat kitapları yayıncısı olan Can Yayınları'nın editörlerinin yayımlanmaya değer bir kitapla karşılaştıklarını düşündükleri belli. On sekiz yaşında, gencecik bir yazar, hem de taşrada yaşıyor: Onun için kullanılacak ölçütler,

Ahmet Bke'ninki gibi olmaz.

Sonra Bana Kuş Dediler, anlatıcının yazdığı mektuplar içinde süren bir uzun öykü. Hastanede yatan kız çocuğunun mektupları günlük biçiminde yazılmış. Annesiyle ilişkilerini bazen okurla, bazen annesiyle karşılıklı söyleşim içinde yansıtan çocuk, annesini yitirdikten sonra kendi başına ayakta durmaya çalışır. Neredeyse acıklı bir ergenlik öyküsü.

Sonra Bana Kuş Dediler'in sınırlı bir dili var. İzmir *Postası'nın Adamları*'ndaki, sokak dilinden, argodan, eski sözcüklerden yararlanarak zenginleştirilmiş dilin oluşturduğu büyük sözlüğün kısaltılmış bir biçimi *Sonra Bana Kuş Dediler* için hazırlanmış. Kısıtlı bir sözlükten yazınsal dil çıkarmak da güçleşmiş. Sanki şiir yaşı hep erken gelir de, öykü ya da romanın düzyazıya dayalı dili olgunluk dönemlerini bekler. Betül Akdoğan'dan on sekiz yaşında yazınsal dil birikimine sahip olması beklenemez belki, ama bu da okunan kitabı değerlendirme ölçütlerini bozar. *Sonra Bana Kuş Dediler*'in diliyle on sekiz yaşın ilk kitabı yayımlanır da, sonrası gelmez.

Sonra Bana Kuş Dediler'in ilk kitap acemilikleriyle dolu başlangıç bölümlerinden sonra belirgin bir iyileşme başlıyor. Bir on sekiz yaş durumu. Yazınsal bir metni kotarmak için önceden oluşmuş birikimden değil de, ilk kitabın yazılma süreci içinde oluşan birikimden söz ediyoruz.

Sonra Bana Kuş Dediler'de karşıdakilere söylev biçimiyle anlatılanların bir çocuğa mı, bir gence mi, yoksa yaşını almış olgun birine mi ait olduğu anlaşıl-mıyor. "Hayatın güzel yönünü keşfedebilmek için yaşamayı bilmelisin. Kendini yaşatmalısın. Ben yaşamak için yaşatıyorum. Eğer sen de yaşamak istiyorsan yaşatmayı bilmelisin..." biçiminde süren bu söylev biçiminin getirdiği bir kolaylık var. Söylevin içinden doğallıkla dökülen öğütlerin, aforizmaların bir ergenin ağzın-

dan çıktığını düşünmek de zor.

Öykünün sonlarına doğru küçük kız, “Artık rüzgârın sürüklediği yere gitmeyeceğim,” diyor. “Kendi rüzgârımı kendim yaratacağım. Yelkenleri ben ayarlayacağım.” Onsuz yapamadığı annesinin ölümünden sonra kendine yeni bir hayat ararken, okurun metinden çıkardığı küçük kız gibi değil, olgun bir kadın rahatlığında vermeye başlar kararlarını.

Sonra Bana Kuş Dediler, genç yazarının verdiği anlamın gerektirdiğinden çok uzun tutulmuş. Daha kısa, yoğun bir metin, kusurları da azaltabilirdi. İyi bir başlangıç yapma fırsatı kaçırılmışsa, asıl neden sanırım burada ve aceleci olmakta. Betül Akdoğan, yazma kararlılığını sürdürüp bu kusurları yok etmenin yollarını bulduğunda yürüyebileceğini, bulamadığında tökezleyeceğini herkesten önce kendisi görebilir.

SEMİH GÜMÜŞ

ELEŞTİRİNİN SİS ÇANI

ELEŞTİRİ

Eleştiri yazarının da özgün düşünceleri olabileceği, yazdıkları, yazıp ortaya çıkarmadıkları, ölçüleri, değerleri kendinden başka kaç yazarı ilgilendirir? Gücünü yaratıcı düşünceden almayan eleştirinin anlamı olmaz, ama yaratıcı yazı da eleştirinin vazgeçilmez diline dönüşmüş durumda. Eleştiri, bir elindeki feneri tuttuğu yazarlarla, romanlarla, öykülerle iç içe yaşarken, yaşadığı zamanı anlamak isteyenleri bir de başkasının gözüyle bakmaya çağırır.

Özellikle edebiyatımızı takip eden eleştiri, bugünkü canlı edebiyat ortamımızın en büyük gereksinimlerinden biri. **Semih Gümüş**, haftalık, aylık eleştiri yazılarıyla okura önünde gitikçe büyüyen kitap kulesine çıkmasını kolaylaştıracak yollar öneriyor. *Eleştirinin Sis Çanı*, yazarın 2005-2006 yıllarında yazdığı yazılardan bir seçme sunuyor okurumuza.

KAPAK RESİMİ: MEHMET ULUSEL

ISBN 978-975-07-0884-8

9 789750 708848
<http://www.canyayinlari.com>